श्री अध्यक्ष ज्यू ।

संखुवासभा लर्निङ ग्राउण्डको कार्यलय, खाँदवारी संखुवासभा ।

विषय: प्रतिवेदन

प्रस्तुत सम्वन्धमा संखुवासभा लर्निङ ग्राउण्डको समन्वयमा मिति २०७९/११/१९ गते संखुवासभा जिल्ला स्तरिय प्राकृतिक संरक्षण समिति संग खाँदवारी नगरपालिकाको वडा नं १ गुरुङ समाजको वैठक भवनमा अध्यक्ष उमाङ लामाको अध्यक्षतामा भएको अन्तरक्रियाको प्रतिवेदन निम्नानुसार पेश गरिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

उदेश्य:

१.प्राकृतिक स्रोतसाधनको महत्व वारे सचेतीकरण गर्ने ।

२.छुजुङखोला जलविद्युत आयोजनाको इ.आइ.ए प्रतिवेदन र साङग्रीला उर्जा प्रा.ली ले विद्युत विकास विभागमा पेश गरेको राय प्रतिक्रिया वारे छलफल गरी विद्युत विकास विभागमा निर्माण लाइसेन्स नदिन र दिएमा मुद्दा दायर गर्न हस्ताक्षर सङ्कलन गर्ने ।

क्रियाकलाप

उत्त कार्यक्रमको सञ्चालन कार्यक्रम अधिकृत पाला भोटेले सञ्चालन गरेको थियो भने अध्यक्षता उमाङ लामाले गरेको थियो सो कार्यक्रममा संखुवा सभा लर्निङ ग्राउण्डको प्रस्तुती संयोजक मिक्मा तेम्वा लामाले गर्नुका साथै संस्थताको उदेश्य र हालसम्म गरेका कार्यक्रम वारे प्रस्तुत गरी सहभागीहरुलाई स्पष्ट पारेको थियो ।

तत पश्चात छुजुङखोला जलविद्युत आयोजनाको इ.आइ.ए प्रतिवेदन र साङग्रीला उर्जा प्रा.ली ले विद्युत विकास विभागमा पेश गरेको राय प्रतिक्रिया वारे वृहत छलफल गरियो । छलफल पश्चात निम्न निष्कर्स पुगियो ।

१. साङग्रीला उर्जा प्रा.ली ले मिति २०७९/१२/१७ मा गरेको सार्वजनिक सुनाइमा सङकलन गरेको हस्ताक्षरमा एकाघरका ३ जना सम्मले हस्ताक्षर गरेको देखियो ।

२.छुलुङम सादायिक वन उपभोत्ता समुह भोटखोला २ को लेटर प्याडमा भएको ठेगना २०७७/०९/०९ मा जारी गरेको वन पैदावार सङकलन पूर्जीको ठेगना भोटखोला २ च्याम्ताङ भएको र मिति २०७८/१२/२१, मिति २०७८/१२/३० साङग्रीला उर्जा प्रा.ली लाई दिएको पत्रको लेटर प्याडमा चेपुवा ४,५ र ६ च्याम्ताङ फरक फरक भएको ।

३. मिति २०७८/१२/२१ र मिति २०७८/१२/३० मा लेखेको पत्रमा अध्यक्ष भनि हस्ताक्षर गर्ने छिरीङ छेम्वी भोटेले सो मिति भन्दा अगाडी नै राजी नामा दिई पासाङ भोटे अध्यक्ष भइसकेको तर निज छिरीङ छेम्वी भोटेले हस्ताक्षर गरेको ।

४. खाली फर्जी लेटर प्याड र छाप प्रयोग गरि एउटै मानीसको हस्ताक्षरले छुलुङम सादायिक वन उपभोत्ता समुह भोटखोला २ च्याम्ताङ, २ नं वडा कार्यलय र भोटखोला गाउँपालिका कार्यलय वाट पत्राचार गरेको ताकी गा.पा को कार्यलय र वडाकार्यलय भौगोलिक रुपमा टाढा रहेको १ दिन पुग्न लाग्ने र छुलुङम सादायिक वन उपभोत्ता समुहको २०७८/१२/०९ गतेको वैठ निर्णय, २०७८/१२/२१ को सूचना टाँसको पत्र, २ नं वडाको सूचना टाँस जानकारी गरेको भन्ने पत्र, सामुदायिक वन र वडा दुवैको राय सुझाव साङग्रीला उर्जा प्रा.लि.का एउटै व्याक्तीको हस्ताक्षरले मनपरी लेखेको ।

५.फर्जि कागज र हचुवाको तालमा साङग्रीला उर्जा प्रा.लि.ले सम्वन्धित निकायमा इ.आइ.ए प्रतिदन पेश गरेको र सो प्रतिदेदनमा भोटखोला गाउँ पालिकामा क्षेत्री थर र जात नभएको साथै लोपन्मुख जनावर, पंक्षी, वनस्पती, संरक्षित वनस्पती, जडिवुटि पाइने भएता पनि उल्लेख नगरेको आयोजना क्षेृत्रमा हुदै नभएको **वाँस** उल्लेख गरेको देखियो ।

उक्त वृहत छलफल पछि भोटखोला २ च्याम्ताङ , रिदाक र थुदाम वासीहरु र जिल्ला स्तरिय प्राकृतिक संरक्षण समितिले छुजुङखोला जलविद्युत आयोजना रोक्न लागी पर्ने र सोका लागी मुद्धाको लागी समेत हस्ताक्षर गरियो । अन्तमा सो आयोजना रोक्नको लागी लागी पर्ने प्रतिवद्धता सहित अध्यक्ष ज्यु ले कार्यक्रम समापन गर्नु भयो ।

स्रोत सामग्री, विल भरपाई र फाटोहरु अनुसूचीमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रतिवेदक

मिक्मा तेम्वा लामा

जिल्ला संयोजक

अनुसुची १ अन्तक्रियामा सहभागीहरुको उपस्थितिः

मिती २०७९/११/१९

संखुवासभा जिल्ला प्राकृतिक स्रोत संरक्षण समितीको अन्तरक्रियामा सहभागीहरुको उपस्थिती

सि.नं	नाम, थर	ठेगाना	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	उमङ लामा	भोटखोला-२ च्यामताङ	आयोजक	९८४२०२३६४८	[illegible]
२	पुर्वाङ लामा	" ३ हुङगुङ		९८६३९९०५०५	[illegible]
३.	छिरिङ पासाङ भोटे	भोटखोला - २	सदस्य	९८४५५२२६८३	पासाङ
४.	नाङसा लामा	" - २		९८६२०६५५२३	[illegible]
५.	सार्कीमा भोटे	" - २		९८६२३२६०३६	सार्कीमा
६.	याङजेन भोटे	" - २	सदस्य	९८४२३८८८१२	याङजी
७.	पिन्मा भोटे	" - २		९८४२४६०९८	पिन्मा
८.	थोन्डुक भोटे	भोटखोला - २	सह-संयोजक	९८४०२४६३८६	[illegible]
९.	शर्जीङ भोटे	" - २	सदस्य	९८६२१३६२३३	[illegible]
१०	पासाङ गेलु भोटे	" - २	सदस्य	९८४५५२३६८३	[illegible]
११.	दावा धार्की भोटे	" - २			दावा
१२.	फुर्वा छोन्डुक भोटे	" - २			[illegible]
१३.	सोनाम जामिक भोटे	" - २		९८४१२८८४११	[illegible]
१४	छोटिङ जेन भोटिया	" - २	"	9842389305	[illegible]
१५	बाङजा भोटे	" - २			[illegible]
१६	मिङमा टेम्बा लामा	" - ३	जिल्ला संयोजक	९८६३५५००२४	[illegible]
17	छिमा छिरिङ भोटे	" - २		9862280757	[illegible]
१८	पासाङ भोटे	" - २	[illegible] अधिकृत	9840772222	[illegible]

अनुसुची २ छुलुङम सामुदायिक वनको ठेगना फरक फरक भएको लेटर हेड प्रयोग गरेको पत्रहरु:

ङमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

10 ओटखोला-२, च्यान्ताङ, संखुवासभा

मिति: २०६६।०८।०५

वन पैदावार संकलन पूर्जि

१) पूर्जि लिनेको नाम थर, ठेगाना:- [illegible]

२) वन पैदावारको नाम:-

३) जात:-

४) परिमाण:-

५) बुझाएको रकम:-

६) वन जङ्गलको नाम:- छुलुङमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

७) पूर्जिको दस्तुर:- १०,०००।-

८) पूर्जिको म्याद:- १ महिना मात्र

९) काठ उपयोग गर्ने स्थान [illegible] जिल्ला [illegible]

गा.पा./न.पा. ओटखोला - २

१०) अन्य विवरण:-

पूर्जि लिनेको सही

मिति: 09/09/2077

पूर्जि दिनेको सही

मिति: २०६६।८।६

द्रष्टव्य:-

क) तोकिएको म्याद भित्र पैदावार संकलन गरि सक्नु पर्नेछ । संकलन नसकिएमा सोको जानकारी समयमै समितिमा दिनु पर्नेछ ।

ख) पूर्जि लिने उपभोक्ताले पूर्जि सुरक्षित राख्नु होला ।

Sangrila Urja Pvt. Ltd. 2074 Kathmandu

श्री छुलुङमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

चेपुवा-४, ५ र ६ च्याम्ताङ
संखुवासभा

पत्र संख्या:-
चलानी नम्बर:- ०२

कोशी अञ्चल (नेपाल)
मिति. २०६८।१२।२०

विषय:- आयोजना कार्यान्वयन सिफारिस सम्बन्धमा,

श्री सांग्रिला उर्जा प्रा.लि.
काठमाडौं म.न.पा. ११ बबरमहल काठमाडौं नेपाल।

महोदय,

उपरोक्त सम्बन्धमा २०६८।१२।१६ गते सांग्रिला उर्जा प्रा.लि.द्वारा प्रस्तावित छुलुङ्ग खोला जलविद्युत आयोजना (६.२ मे.वा.) को वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीका लागि सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सम्पन्न भइसकेको छ। उक्त आयोजना कार्यान्वयन गर्न सिफारिस माग भई आएकोले निम्न शर्तहरु राखेर आयोजना कार्यान्वयन गर्न सिफारिस गरिएको छ।

- आयोजना संचालन गर्दा छुलुङ्गमा सा.व. को प्रभावित हुने रुख सकेसम्म कम काटिने गरि काम गर्नुपर्ने /
- पहिरो नियन्त्रण गरि काम गर्नुपर्ने /
- आयोजनाले सा.व. क्षेत्र सर्वे गर्नको लागि आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्ने /
- सा. वन क्षति भए अनुसार सा. वनलाई क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने।
- फडानी भएका रुख सामुदायिक वनलाई बुझाउनुपर्ने /
- काम गर्दा पहिरो सम्भावित क्षेत्रमा ड्रेनेज वा गेबियन जाली प्रयोग गर्नुपर्ने।
- स्थानीय युवालाई सीप विकास र क्षमता अनुसार रोजगारी दिनुपर्ने।

Sangrila Urja Pvt. Ltd. 2074 Kathmandu

अनुसूची ३ फर्जि लेटर प्याड प्रयोग गरी एउटै व्यक्तिको हस्तलिपीले लेखेका पत्रहरु

भोटखोला गाउँपालिका

२ नं. वडा कार्यालय

च्याम्ताङ्ग, सङ्खुवासभा

१ नं. प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या:- ०७८/०७९

चलानी नम्बर:- ८५०,

मिति 2078।12।30

विषय:- राय सुझावसहित सिफारिस गरिएको बारे।

श्री सांग्रीला उर्जा प्रा. लि.

काठमाडौं महानगरपालीका ११ बबरमहल काठमाडौं नेपाल

प्रस्तुत विषयमा श्री सांग्रिला उर्जा प्रा. लिको मिति 2078।12।16 गते गरिएको सार्वजनिक सुनुवाइ अनुसार कार्यान्वयन हुने छुकुङ खोला जल विद्युत आयोजना ६३ मे.वा. को प्रस्तावबाट प्रस योजनामा निम्न अनुसारको वातावरणीय प्रभाव पर्न जाने देखिन्छ-

क सकारात्मक प्रभाव

- स्थानिय क्षेत्रको विकास।
- स्थानियलाइ रोजगारीको अवसर।

(ख) - नकारात्मक प्रभाव

वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनमा उल्लेख गरे अनुसार उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि गर्ने र नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्न वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा प्रस्तावको सकारात्मक प्रभाव बढी हुने देखिएकोले उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न यो सिफारिस गरिएको छ -

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधार

- स्थानिय क्षेत्रको विकास गराउँने /
- स्थानियलाई रोजगारीको अवसर दिनुपर्ने
- आयोजनास्थलमा आर्थिक क्रियाकलाप बढाइ ...

Sangrila Urja Pvt. Ltd. 2074 Kathmandu

श्री छुलुङमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

चेपुवा-४, ५ र ६ च्याम्ताङ

संखुवासभा

पत्र संख्या:-

चलानी नम्बर:- ०२

कोशी अञ्चल (नेपाल)

मिति: 2068।12।20

विषय:- आयोजना कार्यान्वयन सिफारिस सम्बन्धमा,

प्रति सांग्रिला ऊर्जा प्रा.लि.

काठमाडौं म.न.पा.११ बबरमहल काठमाडौं नेपाल।।

महोदय,

उपरोक्त सम्बन्धमा 2068।12।16 गते सांग्रिला ऊर्जा प्रा.लि.द्वारा प्रस्तावित छुलुङ खोला जलविद्युत आयोजना (८.२ मे.वा.) को वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नका लागि सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम सम्पन्न भइ सकेको छ। उक्त आयोजना कार्यान्वयन गर्न सिफारिस माग भई आएकोले निम्न शर्तहरु सहित आयोजना कार्यान्वयन गर्न सिफारिस गरिएको छ।

- आयोजना संचालन गर्दा छुलुङमा सा.व. को प्रभावित हुने रुख सकेसम्म कम काटिने गरि काम गर्नुपर्ने।
- पहिरो नियन्त्रण गरि काम गर्नुपर्ने।
- आयोजनाले सा.व. क्षेत्र सर्वे गर्नको लागि आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्ने।
- सा.व. क्षतिको सट्टा सा.व.लाइ क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने।
- फडानी भएको रुख सामुदायिक वनलाई बुझाउनुपर्ने।
- काम गर्दा पहिरो सम्भावित क्षेत्रमा ग्याबिन जाली प्रयोग गर्नुपर्ने।
- स्थानिय युवालाई योग्यता र क्षमता अनुसार रोजगारी दिनुपर्ने।

Sangrila Urja Pvt. Ltd. 2074 Kathmandu

DATE:

आज मिति २०७८।१२।०९ गतेका दिन प्रदेश नं. १ अन्तर्गत संखुवासभा जिल्ला भोट खोला गा.पा. वडा नं. २ मा संग्रीला उर्जा प्रा.लि. द्वारा प्रस्तावित हुलुङ खोला जल विद्युत आयोजना ६३मे को वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारी-को लागि स्थानिय प्रभावित हुलुङमा सा.वन उपभोक्ता समितिका प्रतिनिधि संस्थाको कर्मचारीको रोहवरमा छलफल गर्ने काम भयो। उक्त छलफलमा निम्न व्यक्तिहरुको उपस्थिति रहेको छ साथै विभिन्न कुराहरुको निर्णय गर्ने काम भयो -

उपस्थितीहरु

१. छिरेङ, छेम्बी भोटे - हुलुङमा सा.व.अध्य.
२. छिरेङ, टेन्जिन भोटे - " " " सदस्य
३. लाक्पा, भोटे " " " "
४. तारा वि.क. " " " "
५. छुवाङ, नोर्बु भोटे " " " "
६. पेम्बा जे-जेन " " " "
७. नाङ्सा भोटे " " " "

निर्णयहरु

१. यो आयोजनाको सम्पूर्ण काम हुलुङमा सा.व. भित्र पर्ने भएकोले सा.वन को समन्वय गरि काम गर्नुपर्नेछ।
२. सा.वन क्षेत्रमा रुख कटानी गर्दा सा.वनको रोहवरमा गर्नुपर्नेछ।
३. कटानी भए अनुसार क्षतिपूर्ति सा.वन उपभोक्तालाई बुझाउनु पर्नेछ।
४. कटानी/फेल्नी भएको काठ दाउरा सा.वनलाई बुझाउनु पर्नेछ।
५. बहुमूल्य जडिबुटी तथा वन्य [illegible] घाँस चरायुक्ति चोरी निकासी गर्ने पाइने [illegible] मैदानमा आयोजना जिम्मेवार रहनेछ।

नेपाल सरकार सिंहदरबार, काठमाडौं

Sangrila Urja Pvt. Ltd. 2074 Kathmandu

अनुसुची ४ सार्वजनिक सुनुवाइमा एउटै घरपरिवारको ३ जना सम्कोहस्ताक्षर भएको विवरण:

२०६८।१२।१८ गते सार्वजनिक सुनुवाई गरी मुचुल्का गरेको
हस्ताक्षर एकाघरको ३ जना सम्मले गरेको फर्जि देखीएको
विवरण :-

क्र. सं   नाम:

→ ५, १० र ११ — रिन्जु भोटे, ताङ्सा भोटे र सान्तेन भोटे
→ ६ र २३ — याङ् नोरचेन भोटे र सान्तेन भोटे
→ ३ र ८ — तेम्बा छिरीङ् भोटे र छिरीङ् भोटे
→ १९ र ५० — तेम्बा गेम्बु र छिरीङ् साङ्मु भोटे
→ ७ र २४ — जेनजेन भोटे र डिम्मा लाप्साङ भोटे
→ ३८ र ४१ — जोम्मा भोटे र जजो भोटे
→ ३५ र ४६ — टाशी भोटे र छेजिङ भोटे
→ ५१ र ६१ — गन्देन भोटे र थोक्पाङ भोटे
→ ४३ र ६० — कासाङ घन्टी भोटे र अनुप भोटे
→ ५३ र ५६ — नोसाङ भोटे र साङ्पीन भोटे

१८ जना सो समयमा कावेला छुटेको नाम टिपी त्यतिकै
हस्ताक्षर गरेको सम्बन्धित व्यक्ती लाई बुझेको ।

स्रोत:
हुजुङ खोला जलविद्युत आयोजनाको
सार्वजनिक सुनुवाई २०६८।१२।१८

अनुसुची ५ वावतावरणिय प्रभाव मुल्याङकन (इ.आइ.ए) मा भएका त्रुटिहरुः

स्थान	सबै जाती	क्षेत्री	तामाङ्ग	नेवार	कामी	राई	गुरूङ्ग	शेर्पा	भोटे	लोमी	अन्य
संखुवासभा जिल्ला											
भोटखोला गाउँपालिका वडा नं.२	१७३९	१६	०	०	०	०	०	०	१३८१	३१४	२८

स्रोतः केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८ बाट परिमार्जित

५.४.१.३ भाषा

स्थानीय भाषाहरू तथा बोल्ने समुदाय

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न मातृभाषाहरू रहेको छ। प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा नेपाली तथा राई भाषा मुख्य स्थानीय बोल्ने भाषाहरूमा रहेको छ।

मातृ भाषा बोल्ने समुदाय

मातृ भाषा बोल्ने समुदायको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ५.१० : सभापोखरी गाउँपालिकाको भाषाभाषी अनुसारको जनसंख्याको विवरण

स्थान	सबै जाती	नेपाली	तामाङ्ग	नेवार	गुरूङ्ग	शेर्पा	लोमी	राई	बेल्हारे	अन्य
संखुवासभा जिल्ला										
सभापोखरी गाउँपालिका	६,५७६	६८६	६१६	२६	४४	३,६६७	५७०	१३१	६८	७६८
भोटखोला गाउँपालिका वडा नंर.	१,७३९	१०३	०	०	०	१,४८३	५८	०	६८	२७

स्रोतः केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८ बाट परिमार्जित

५.४.१.४ पेशा

आयोजना प्रभावित संखुवासभा जिल्लाको आर्थिक भार कृषि, व्यापार र पर्यटन व्यवसाय ले धानेको देखिन्छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८, अनुसार संखुवासभा जिल्लामा सबैभन्दा बढी कृषि क्षेत्रका दक्ष तथा अर्धदक्ष जनशक्तिहरूको संख्या ८१.९२ प्रतिशत, सेवा तथा बिक्री कामदार ४.७१%, पेशाकर्मीमा ३.५६%, औजार र सम्वन्धित सामानको बिक्री कामदार ३.५३% र प्राथमिक पेशाकर्मी २.७४% का साथै बाँकी अन्य रहेका छन्। यस क्षेत्रबाट निर्यात हुने वस्तुहरूमा अलैंची, रूद्राक्ष, चिराइतो, यार्सागुम्बा लगायतका जडीबुटीहरूका साथै गोलीया काठ, नेपाली कागज तथा पित्तलका भाडाकुँडाहरू पर्दछन् जुन यस क्षेत्रको आम्दामीको श्रोत बनेको पाइन्छ। त्यसैगरी, वैदेशिक रोजगार तथा अन्य वित्तीय

हेडरेस टनेल आउटलेट क्षेत्रमा धुपी (*Juniper sp.*), लालीगुराँस (*Rhododendron arboreum*), मलातो (*Macaranga pustulata*), उतिस (*Alnus nepalensis*), कटुस (*Castanopsis indica*) रूखका प्रजातिहरू पाइन्छन्।

हेडरेस पाइप क्षेत्रमा मलातो (*Macaranga pustulata*) र उतिस (*Alnus nepalensis*) प्रजातिका रूखहरू पाइन्छन्।

सर्ज पोण्ड क्षेत्रमा मलातो (*Macaranga pustulata*) र उतिस (*Alnus nepalensis*) प्रजातिका रूखहरू पाइन्छन्।

पेनस्टक पाइप क्षेत्रमा मलातो (*Macaranga pustulata*), उतिस (*Alnus nepalensis*) र लालीगुराँस (*Rhododendron arboreum*) प्रजातिका रूखहरू पाइन्छन्।

ग. विद्युतगृह

विद्युतगृह क्षेत्रमा उतिस (*Alnus nepalensis*), चिमाल (*Rhododendron barbaratum*), सल्ला (*Pinus wallichiana*) प्रजातिका रूखहरू पाइन्छन्।

ङ. पहुँच सडक (Access road)

पहुँच सडक प्रस्तावित क्षेत्रमा सल्ला (*Pinus wallichiana*),कटुस (*Castanopsis indica*),खस्रु (*Quercus semecarpifolia*), धुपी (*Juniper sp.*) र फलाट (*Quercus glauca*) आदि रूखका प्रजातिहरू पाइन्छन्।

आयोजना क्षेत्रकामा पाइने विभिन्न वनस्पतिहरूको विस्तृत सूची अनुसूची ७ दिइएको छ।

५.३.२ गैर काष्ठ वन पैदावार र औषधीजन्य बोटबिरूवा

मुख्यरूपमा गैर काष्ठ वन पैदावारहरू औषधी, ईन्धन, स्याउला, चारा, सजावट, घरेलु औजारहरू बनाउन, बाँध लगाउन, किटनाशक, माछा मार्न, धर्मकर्मका लागि धूप, र मल बनाउनका लागि प्रयोग गरिन्छन्। बाँस (*Bambusa sp*), च्युउरी (*Aesandra butyracea*), फुस्रे (*Grewia subnaqualis*), दबदबे (*Garuga pinnata*), कटुस (*Castanopsis indica*), तरूल (*Dioscorea spp.*), सिउँडी (*Euphorbia royleana*), ऐसेलु (*Rubus ellipticus*), मौवा (*Madhuca longifolia*) आदि यस आयोजनामा पाइने महत्वपूर्ण जडिबुटी प्रजातिहरू हुन्।

५.३.३ कृषि जैविक विविधता

धान (*Oryza sativa*) ,मकै (*Zea mays*), गहुँ (*Triricum aestivum*), कोदो (*Eleusine coracana*) फापर (*Fagopyrum esculentum*),जौ (*Hordeum vulgare*) गहत (*Dolichos biflorus*), मास (*Phaseolus*

त्यसैगरी भोटखोला गाउँपालिका को कुल जनसंख्या ६,५७६ रहेको छ जसमध्ये पुरूषको जनसंख्या ३,२०४ जना र महिलाको जनसंख्या ३,३७२ जना रहेको छ भने औसत घरधुरीहरू ४.७७ र लैङ्गिक अनुपात ९५.०२% रहेको छ।

आयोजना प्रभावित जिल्ला, गाउँपालिका तथा वडाको जनसंख्या तथा घरधूरी सम्बन्धि विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ;

तालिका ५.८: आयोजना प्रभावित क्षेत्रको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	प्रभावित क्षेत्र	घरधुरी संख्या	जनसंख्या			घरधुरी अनुपात	लैङ्गिक अनुपात
			कुल	पुरूष	महिला		
१	संखुवासभा जिल्ला	३४,६२४	१५८,७४२	७५,२२५	८३,५१७	४.५८	९०.०७
२	भोटखोला गाउँपालिका	१,३७९	६,५७६	३,२०४	३,३७२	४.७७	९५.०२
क	भोटखोला गाउँपालिका वडा नं.२	४०४	१,७३९	८४९	८९०	४.३०	१०४.८३

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८ बाट परिमार्जित

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक तथ्यांकको तुलना गर्दा संखुवासभा जिल्लाको जनसंख्या ०.०२ प्रतिशतले वृद्धि भएको पाइन्छ भने आयोजना प्रभावित भोटखोला गाउँपालिकाको जनसंख्या ०.१० प्रतिशतले घटेको पाइन्छ।

जातजाति

आयोजना प्रभावित गाउँपालिकामा जातजातिहरूको जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा बढी भोटे जाति रहेको पाइन्छ। त्यसैगरी, लोमी, क्षेत्री, राई, गुरुङ, कामी तथा अन्य समुदायका मानिसहरू यस क्षेत्रका मुख्य निवासी हुन्।

तालिका ५.९: प्रभावित क्षेत्रको जातजाति अनुसारको जनसंख्याको विवरण

स्थान	सबै जाती	क्षेत्री	तामाङ्ग	नेवार	कामी	राई	गुरूङ्ग	शेर्पा	भोटे	लोमी	अन्य
संखुवासभा जिल्ला											
भोटखोला गाउँपालिका	६,५७६	३०	६२२	५०	८५	१,१००	१९०	४०२	३,१९१	८४६	६०

अन्तरक्रिया कार्यक्रमका झलक हरु